

N:o 33.

Af friherre **De Geer**, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till ändrade bestämmelser angående den politiska rösträtten.

Efter hvad som hittills inom Riksdagen förekommit vid rösträttsfrågans behandling och med hänsyn till den sammansättning, Andra Kammaren efter de senaste valen erhållit, lärer väl, såsom ock af hans excellens, herr statsministern vid remissen i Första Kammaren af den kungl. rösträttspropositionen framhölls, någon utsikt icke vidare förefinnas att kunna kombinera rösträttens utsträckning vare sig med proportionella val till endast Andra Kammaren eller med en förändring af de båda kamrarnes skattepolitiska ställning. Huruvida frågans lösning kunde stå att vinna genom en mera vidtgående reform med fullständigt genomfördt proportionellt valsätt till båda kamrarne, därom vågar jag icke uttala mig, men då jag för egen del fortfarande ställer mig tviflande i fråga om det proportionella valsystemets lämplighet för våra förhållanden, saknar jag anledning att närmare beröra denna fråga.

Såsom förhållandena nu utvecklats sig och då möjlighet torde saknas för en återgång till den ståndpunkt i rösträttsfrågan, som år 1902 intogs af Andra Kammarens samlingsparti men då af båda kamrarne förkastades, synes det mig uppenbart, att den, som verkligen önskar en lösning af denna redan allt för länge omtvistade fråga, icke har annat att göra än att i hufvudsak acceptera det af Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget. Att återigen äfventyra lösningens uppskjutande torde icke vara klokt, allraminst från konservativ ståndpunkt.

I fråga om rösträttens utsträckning i den grad, det kungl. förslaget afser, har jag alltså för min del icke något att erinra. Genom införande af enmansvalkretsar jämväl i de städer, som välja mer än en

riksdagsman, har en bestämd förbättring gjorts i nu gällande bestämmelser, och med denna konsekventa tillämpning af systemet med enmansvalkretsar lärer väl hvad som *kan* åstadkommas för bevarande af minoritetens rätt vara iakttaget. I ett annat afseende synes mig däremot det kungl. förslaget otillfredsställande. Det bibehåller nämligen oförändradt det oegentliga förhållande, som måste anses ligga däruti, att köpingar och municipalsamhällen i valhänseende hänföras till landsbygden och ej till städerna, dit de genom sin natur rätteligen borde höra. Väl har statsministern vid ofvan omförmälda tillfälle uttalat den uppfattningen, att Första Kammaren säkerligen icke skulle vilja vara med om någon förändring härutinnan, och att i allt fall rösträttsvännerna icke kunde tänkas benägna att ingå på den uppoffring af de samfällida valens princip, som skulle anses ligga i en dylik förändring, men då frågan har stor betydelse för Andra Kammarens blifvande sammansättning synes den mig det oaktadt väl förtjänt af att än en gång komma under Riksdagens pröfning.

Hvad innebär nu denna redan förut vid skilda tillfällen ifrågasatta utsöndring af större köpingar och municipalsamhällen från landtvalkretsarna? Såvidt jag kan förstå, icke någonting annat än en af senare tidens utveckling betingad förändring af gällande riksdagsordnings bestämmelser för att bringa dessa i öfverensstämmelse med den antagna principen om skilda val för land och stad. Men icke äro köpingar och municipalsamhällen att betrakta som städer, invänder man. Icke byter ett samhälle om natur därför att byggnadsstadga, brandordning, ordningsstadga, strängare bestämmelser angående hälsovård m. m. börja där tillämpas. Visserligen icke, men likaväl kan man ju säga, att tillvaron af en borgmästare icke är tillräcklig för att gifva en liten obetydlig stad någon verklig karaktär af stadssamhälle. Den verkliga skillnaden mellan stads- och landsbygdssamhälle, särskildt i det afseende, hvarom nu är fråga, ligger väl icke i vissa institutioners befintlighet eller i vissa stadgars tillämpning, utan hvad som härvidlag ger karaktär åt ett samhälle det är detta samhälles lokala begränsning och dess innevänares yrken och sysselsättningar eller i allmänhet de förhållanden, under hvilka samhällets innevänares lefva. Hvad är det nu för folk, som bor i våra köpingar och municipalsamhällen? Jo antingen, såsom i de s. k. villastäderna eller andra under landsrätt hörande förstäder till de större städerna, rena stadsbor, rätteligen tillhörande och ägande sin verksamhet i den närbelägna staden, eller ock, såsom i de på den egentliga landsbygden liggande större samhällen af ifrågavarande slag, handlande, tjänstemän, kapitalister och andra inkomsttagare, handtverkare

och slutligen, i stort antal, industriarbetare. Jordbrukare och jordbruksarbetare torde däremot blott undantagsvis där hafva sina bostäder. Är då icke skillnaden i befolkning påfallande? Likna icke de större köpingarne och municipalsamhällena, med sina inom starkt begränsade områden sammanträngda befolkningar, i allt väsentligt städerna vida mer än landsbygden med dess öfver vidsträckta områden spridda, hufvudsakligen med jordbruk och liknande näringar sysselsatta innevånare? Äro icke deras befolkningars intressen stadsbons och icke landtmännens? Hvari skulle då orättvisan ligga, om de i politiskt afseende hänfördes till städerna? Är det icke fasthellre oriktigt, att de, så länge den politiska rösträtten ej utöfvas gemensamt af städer och landsbygd, sammanblandas med landsbygden, som har helt andra intressen, ty, säga hvad man vill, så finnes och kommer väl alltid att finnas en intresse motsats mellan stad och land, och däri ligger ej något ondt, blott de olika intressena få sin tillbörliga representation. De, som motsätta sig dessa stadsliknande samhällens utsöndring från landsbygden, beskärma sig öfver, att man vill rubba den bestående ordningen och mot deras vilja »utkastat» dessa samhällen från landtvalkretsarne. Denna utsöndring är dock fullt motiverad och påkallad af förändrade förhållanden, som inträdt efter det nu gällande riksdagsordning antogs. De ifrågavarande samhällena voro på den tiden af mycket ringa betydelse och omfattning, men huru hafva de icke sedan tillväxat både i antal och folkmängd, och denna tillväxt synes alltjämt stiga mer och mer. Sålunda funnos enligt den tabell, som finnes fogad vid 1902 års konstitutionsutskotts betänkande i rösträttsfrågan, år 1899 sextiotvå dylika samhällen med 1,000 innevånare eller därutöfver, men redan nu ha vi enligt tillgängliga uppgifter åttio-två sådana samhällen, som uppnått denna befolkningssiffra. Bland dessa finner man åtskilliga med ganska betydande folkmängd. Förutom ett municipalsamhälle med 11,000 innevånare, som likväl i år inkorporerats med närliggande stad, finner man sålunda ett med öfver 7,000 innevånare, 10 med en folkmängd från 4,000 till öfver 6,000, 14 med 2,000 till öfver 3,000 o. s. v. Betänker man då, att bland våra städer 23 hafva mindre än 2,000 innevånare, 35 mindre än 3,000, 45 mindre än 4,000 och 51 mindre än 5,000, så måste det ju medgifvas, att det åtminstone icke är folkrikedom, som gör ett stort antal af våra småstäder till något annat än köpingarne och municipalsamhällena.

Dessa folkrika stadsliknande samhällen utöfva redan ett stort inflytande på valen i de valkretsar, de tillhöra, och ett än större komma de att utöfva, sedan allmän rösträtt införts, ty en ökning af den på en liten fläck samlade valmanskåren i ett municipalsamhälle betyder vida

mer än motsvarande ökning af de spridda valmännen på landsbygden i samma valkrets. Industrien tillväxer starkt i närvarande tid och breder ut sig mer och mer på landsbygden, och man torde därför säkerligen få motse en allt större tillväxt af municipalsamhälle- nas till stor del af industriarbetare bestående befolkning. Dessa samhällen torde därför i en snar framtid komma att spela en dominerande roll i de valkretsar, de tillhöra, och den gifna följd- en här af blir, att ett afsevärdt antal af landtvalkretsarne komma att representeras af industriarbetarnes kandidater, eller af hvad jag skulle vilja kalla stadsrepresentanter. Att den stora arbetarebefolkning, industrien sysselsätter, får ett större inflytande på representationens sammansättning än hittills, däri ser jag för min del icke något ondt, tvärtom, det är rättvist och nödvändigt för en lugn och god samhällsutveckling. Men icke är det därför önskligt eller för det helas väl gagneligt, att detta inflytande får bli större än hvad skäligt är, och detta synes mig komma att inträffa, om icke landtvalkretsarne förbehållas åt landtmännen.

Häremot torde invändas, att en sådan utsöndring af stadsliknande samhällen ur landtvalkretsarne tjänar ingenting till, ty när allmän rösträtt införes, bli landsbygdens arbetare de bestämmande i landtvalkretsarne, och dessa arbetare komma att ställa sig under samma ledning och omfatta samma intressen som stadssamhälle- nas arbetare. Tänker man sig, att förhållandena på landsbygden icke skulle nämnvärdt förändras och utvecklas, så kunde nog grund finnas för en sådan uppfattning, men det synes mig vara alltför pessimistiskt att härvidlag tänka sig framtiden blott såsom en oförsonlig strid mellan jordägare och arbetare, ty få de sistnämnda mera allmänt än hittills sina lefnads- villkor väsentligt förbättrade, torde det ingalunda vara säkert, att de finna med sin fördel förenligt att göra sig solidariska med de under så olika förhållanden lefvande stadsarbetarne. Och för öfrigt, är det så alldeles säkert, att landsbygdens arbetare, om jag sätter arbetare som motsats till jordägare, verkligen komma att bilda majoriteten på landsbygden? Ser man längre fram i tiden, är det väl mer än sannolikt, att de stora jordbruket komma att mer och mer minskas och de små i stället högst betydligt tilltaga. Efter alla tecken att döma, blir det en gång de själfägande mindre jordbrukarne, som komma att bilda kärnan af landtbefolkningen, och säkerligen torde det i framtiden blifva dessa, som i politiskt afseende komma att få det största inflytandet inom landsbygdens valkretsar — om nämligen dessa valkretsar, så som skäligt är, förbehållas åt de verkliga landtmännen. Att dessa framtidens landtmän, småbrukarne, icke komma att ställa sig under arbetareorga-

nisationernas ledning, torde väl vara tämligen säkert, och låt vara att deras representanter i Riksdagen komma att bilda ett något mera demokratiskt element än representanterna för den hittills på landsbygden dominerande hemmansägareklassen, så torde de dock komma att utgöra en hälsosam motvikt mot de blifvande stadsrepresentanterna.

Så som förhållandena nu utvecklats sig, torde antyda, med riksdagsordningens anda fullt öfverensstämmande omändring af valkretsarne vara den enda möjligen genomförbara åtgärd, som kan vidtagas för att vid införande af allmän rösträtt på ett verkligen effektivt sätt motverka en alltför ensidig sammansättning af Andra Kammaren.

Under åberopande i öfrigt af hvad konstitutionsutskottet vid 1902 års riksdag i ämnet anfört och med anhållan att nämnda utskott, därest detsamma finner frågan förtjänt af att åter upptagas, måtte föreslå de ändringar i det kungl. förslaget, som häraf kunna föranledas, tillåter jag mig alltså hemställa,

att Riksdagen, med bifall i öfrigt till Kungl. Maj:ts proposition, måtte besluta, att i fråga om riksdagsmannaval skall sådan köping eller municipalsamhälle, hvars folkmängd uppgår till minst ett tusen såsom stad anses.

Stockholm den 10 mars 1906.

Louis De Geer.